

Hoe zorgen we voor een betere verdeling van het subsidiegeld in de kunstensector?

Geen lapjes opnaaien, maar revolutie!

tekst: Jimmy Tigges fotografie: Minke Faber

Hoogste tijd voor een structurele verandering van het cultuurstelsel, stelt Renée Steenbergen in haar boek *De Kunst van Anders*. Initiatiefnemer Ben van den Dungen van het Nationaal Podiumplan is het roerend met haar eens. De subsidiestromen willen maar niet voldoende doordruppelen naar de makers.

Als journalist volgde René Steenbergen nauwgezet de gevolgen van de coronapandemie voor de kunstensector. Ze zag al bestaande problemen uitvergroot terug: 'Door de sluiting van musea, concertzalen en theaters zaten kunstenaars zonder werk. Er volgde een uitstroom uit de sector, conservatoria kregen minder aanmeldingen. Er lijkt geen droog brood mee te verdienen, een vangnet ontbreekt.

Tijdens de eerste lockdown schreef ik een groot stuk in de krant: steun de cultuursector, spring over schotten heen. Podiumkunsten, beeldende kunsten: ze zijn allemaal onderverdeeld en anders georganiseerd. Met de fondsen erbij en matching door het ministerie zouden we met een mooie pot met geld aan de slag kunnen.

De grote musea en podia werden met steunpakketten overeind gehouden, met het idee van het zogenoemde trickle downeffect. Ze kregen vooral werkgeverssteun voor hun vaste personeel, maar dat extra cultuurgeld was mede bedoeld om al die freelancers te

steunen en dat gebeurde nauwelijks. Deels begrijpelijk, want lang was onduidelijk hoe lang het ging duren en of het geld terugbetaald moest worden. Instellingen gingen bufferen voor slechte tijden.

Mede door de rechtszaak van de Kunstenbond, over de schijnzelfstandigheid van remplaçante koorleden van de Nationale Opera, kwam fair pay hoog op de agenda, maar tijdens corona konden veel mensen hoogstens bijstand aanvragen, al werkte je duizend euro kan je je vaste lasten nauwelijks betalen. Echt schandalig. De sector zegt: dan moet er maar extra geld komen. De reflex is altijd: dat moet de overheid doen. Maar er is best veel geld naar de instellingen gegaan, in de vorm van werkgeverssteun, de NOW-regeling en speciale cultuurpakketten. Dat hadden ze veel meer kunnen delen met freelancers. Dus wat de sector zelf kan doen is ook echt de vraag in mijn boek.'

Maar er zijn toch allerlei prachtige subsidieregelingen?

'Makers zijn bijna volledig aangewezen op de semipublieke fondsen: Fonds Podiumkunsten (FPK) en Mondriaan. Daar hangt een enorme bureaucratie omheen. Gemiddeld zijn makers anderhalve dag per week bezig met administratie, puur om dingen gaande te houden. Tijd die niet aan werk besteed kan worden. Dat is ook een kenmerk van een stelsel dat vastloopt: eerst heb je regels als middel, om dingen te faciliteren, tot de regels volgen de eigenlijke doelstelling lijkt te zijn geworden. Niemand overziet meer het geheel, iedereen denkt: ik kan toch niks veranderen. Vroeger kon je tot een bepaald maximum nog wat bijverdienen bovenop de bijstand, de zogenoemde WWIK-regeling. Dat is allemaal afgeschaft. De overheid doorziet wel dat dat bureaucratisch systeem niet optimaal werkt, maar wat ze doen is lapjes opnaaien. Hoe meer je blijft repareren aan het oude systeem, des te moeilijker het wordt dat systeem los te

'De sector zegt: dan moet er maar extra geld komen. De reflex is altijd: dat moet de overheid doen'

laten. Het heeft immers veel geld en inzet gekost.’

Je roept op tot verandering, hoe zie je dat voor je?

‘Ik maak onderscheid tussen wat de sector zelf kan doen en wat de overheid moet regelen. Voor het afsluiten van een cao voor freelancers, waarvoor de Kunstenbond pleit, of het vastleggen van wettelijke fair pay-tarieven heb je de overheid nodig. Tweederde van alle werkenden in de culturele sector – ruwweg 165.000 mensen – freelancen op projectbasis. Slechts eenderde is in vaste dienst. Aan die enorme inkomenskloof kan je zelf wat doen als sector. Herverdeling. Maar ja, niemand wil inleveren. Het besef dat we allemaal deel uitmaken van hetzelfde ecosysteem ontbreekt.

Fair pay wordt een harde subsidie-eis, maar er is nog veel onduidelijk over tarieven. Gaat iemand met 25 jaar werkervaring hetzelfde verdienen als een nieuwkomer? De Raad van Cultuur nodigt nota bene zelf honderden mensen uit die allemaal gratis moeten meedenken over de op handen zijnde stelselwijziging. Zo’n bijeenkomst wordt een congres genoemd, maar het is in feite co-creatie: deelnemers krijgen zelfs geen reiskostenvergoeding. Eigenlijk zeggen ze dus: het is geen werk. De consultants die dat proces begeleiden worden ‘marktconform’ betaald, maar al die freelancers die op zo’n dag geen geld kunnen verdienen met iets anders moeten gratis komen opdraven. Als de eigen sector zijn mensen al niet goed betaalt, hoe kunnen we dat dan eisen van de opdrachtgevers buiten de culturele wereld? We gaan daar met het Platform Beeldende Kunst, waar ik bestuurslid ben, en waarschijnlijk ook met andere belangenorganisaties, tegen ageren.’

“We zijn vergeten om wie het gaat”?
‘Exact. De wortels van het systeem

dat zijn de makers, degenen die de inhoud leveren, de eigenlijke kunst. En natuurlijk het publiek, daar zijn al die gebouwen uiteindelijk voor, om die twee samen te brengen. En dat creëer je door cultuureducatie en die is ernstig verwaarloosd. Muziekscholen zijn verzelfstandigd, wijkbibliotheken gesloten. Bezoekers die voorafgaand aan een concert meer willen weten over die componist of over die opera, daarmee kun je je publiek vergroten. Cursussen, rondleidingen, best een breed begrip, maar het begint bij kinderen, het toekomstig publiek. Daar is veel op bezuinigd. Kortzichtig, want als je wil dat instellingen meer eigen inkomsten genereren, zorg dan voor publieksaanwas.

Mijn boodschap is: stel de makers meer centraal, doe meer aan educatie, maar ook: bundel de krachten. Veel mensen werken individueel in hun atelier of zitten thuis te repeteren, maar samen ben je een omvangrijke groep. Daar hoor ik ook bij, als werkzame zzp’er in de sector. Die onderlinge solidariteit is lastig te organiseren, maar daar hebben we ruim vijftig belangenorganisaties voor. We zullen dus ook zelf in actie moeten komen.’

Instellingsdenken

Saxofonist Ben van den Dungen onderschrijft de bevindingen van Steenbergen: ‘In onze democratie betalen we allemaal mee aan zaken die het leven voor de gemeenschap aangenaamer maken. Cultuur is een soort rode draad om die gemeenschap te duiden. Het moet niet alleen over geld gaan, maar ook over andere intrinsieke waarden. Iedereen moet van dat bedrag kunnen meegenieten. De kunst krijgt nu allerlei opdrachten om dat voor elkaar te boksen, maar in feite wordt het geld verdeeld onder enkelingen.

Gezelschappen en ensembles kunnen ondersteuning aanvragen bij de BIS en de meerjarige subsidie en

projectsubsidie van het Fonds Podiumkunsten (FPK). Dat geldt niet voor individuele zzp’ers die geen stichting of iets dergelijks zijn. En als ze het kunnen aanvragen moeten ze aan allerlei voorwaarden voldoen. De filosofie achter die subsidieverdeling is niet gebaseerd op het creëren van een gezond cultureel ecosysteem. In zo’n systeem steun je niet alleen de bovenlaag, maar ook de broodnodige onderlaag. Aan een grote tuin met alleen twee bomen heb je niks. Het is geen kunstenaarsbeleid, maar een instellingenbeleid.

Je negeert bovendien de natuurlijke keten. Als iemand bewezen heeft twintig jaar lang op een bepaald niveau te spelen, dan zijn daar honderden zo niet duizenden mensen bij betrokken die die kwaliteitswaarborg in de gaten houden. Van agentschap, programmeurs en platenlabels tot publiek en recensenten. Daar hebben we geen wijze commissies voor nodig die op basis van een paar A-viertjes bepalen of jij die waarde hebt of niet.’

Wat bedoelde je met die ‘opdrachten’?

‘De kunst krijgt voortdurend maatschappelijke opdrachten. Zorg voor inclusiviteit, zorg voor diversiteit. Als ik een big band zou hebben, zou ik per se een bezetting moeten samenstellen met allerlei verschillende bevolkingsgroepen uit diverse sociale klassen. Dat is vrijwel onmogelijk omdat er in onze maatschappij maar weinig mensen voldoende middelen hebben om lessen op een muziekschool te nemen. Ik moet allerlei maatschappelijke problemen oplossen die de samenleving zelf niet kan oplossen en daarmee bewijzen dat ik die subsidie waard ben. En dan moet je nog de perfecte governance voeren met je organisatie. Dat moet je allemaal maar in je vrije tijd opzetten, terwijl je eigenlijke vak is dat je een paar rake noten speelt. Met

‘Iedereen is meegegroeid met inflatiecorrecties en indexaties, behalve de cultuursector’

CV Ben van den Dungen (Den Haag, 1960) – Saxofonist, componist, arrangeur – 1988 Cum laude afgestudeerd als saxofonist aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. Studies in New York, Cuba, Colombia en India.

- Sinds 1982 professioneel musicus, oa in/met Nueva Manteca, Van Dungen/ Hoogendijk Quintet, Tango Extremo.
- In 2014 mede-oprichter Legends of Music
- Won NOS Meervaart Jazz-prijs (1985) en Nicolai Award (1987).
- Sinds 1991 docent aan het Rotterdams Conservatorium Codarts.
- Sinds 1993 zakelijk en artistiek leider van JWA (Jazz and World Music Agency)
- In 2019 en 2020 lid van de Raad van Rechthebbenden van Buma/Stemra, lid van de Ledenraad van de Kunstenbond, bestuurslid van VCTM, Buma Cultuur, BIMPRO.
- Speelt op zo'n 80 albums, waaronder Obsession Blues door Ben van den Dungen Quartet (2023).

benvandendungen.nl

andere woorden: ik ben voortdurend bezig met onbezoldigd financiering zoeken, want van de talloze aanvragen bij het FPK wordt het merendeel afgewezen. Muzikanten waarvoor je die ondersteuning aanvraagt hadden die concerten allang staan en moeten gewoon doorleven. Dus spelen zij bij een afwijzing dan maar voor minder geld. Daar ga je met je fair practice.

Dat idee achter de coronasteun van “we gooien het geld van boven erin en dan druppelt dat vanzelf naar beneden”, het trickle down-effect, bleek een misvatting. Van de 140 afgelaste concerten kreeg ik er twee vergoed. De instellingen hielden het meeste voor zichzelf en die tienduizenden zzp'ers, die ook allemaal belasting betalen, moesten maar zien te overleven. In die systematiek van dat instellingsdenken ontbreekt een dialoog met de onderkant volledig. Al die muzikanten worden opgeleid voor een niet bestaande speelpraktijk. Ik ben al 32 jaar conservatoriumdocent, van elke honderd leerlingen overleven er hoogstens vijf als creatieve entiteit. Dan is ook nog het hele onderwijs wegbezuinigd. Het is een vrij hopeloze situatie.’

In 2020 heb je met anderen het Nationaal Podiumplan opgezet. Hielp dat?

‘Het NPP is een simpel computersysteem dat door een paar parttimers in de lucht wordt gehouden. Als een artiest minimaal 145 euro ontvangt voor een optreden, vullen wij dat aan tot 290 euro. Geld van Sena en Buma, dus we hebben eigenlijk onszelf gesubsidieerd. Daarnaast ontvingen wij via Sena en het Steunfonds Rechtssector corona-steungelden van OCW. Van een miljoen euro hebben we 3100 concerten mogelijk gemaakt, een ongelofelijke prestatie. En iedereen krijgt evenveel. Als je veel gevraagd wordt, wie zijn wij dan om te zeggen: “Jij krijgt ’t niet, jij bent niet goed

genoeg”? Dat bepaalt de markt.

Het aanvragen is dertig seconden werk. Met een subsidieaanvraag ben je normaal gesproken weken bezig. Moet je een pak papier inleveren, met begrotingen en toestanden. En dat allemaal voor nop, met een grote kans dat je het niet krijgt. En dan nog het tijdsbestek van die subsidies. Een theaterconcertreeks afspreken doe ik anderhalf jaar van tevoren. Pas als die veertig concerten staan kan ik – vanwege de gestelde termijn – die subsidie aanvragen. Die krijg ik dan niet, omdat ik volgens de waardebeoordeling niet voldoe aan het gewenste profiel en niveau. De keuze tussen spelen voor 150 piek of afzeggen ligt voor de hand, want muzikanten moeten ook allemaal eten. Zo is het gewoon.’

Hoe gaat het nu met het NPP?

‘Er kwam ongelofelijk veel werk los.

CV Renée Steenberg (Amsterdam, 1967) – Onderzoeksjournalist (o.a. voor NRC), strategisch adviseur cultuurbeleid.

- Organisator van symposia en seminars, spreker, moderator.
- Verzamelaar van Aziatische kunst, met name uit Indonesië.
- Publiceerde boeken over kunstverzamelen en mecenaat (filantropie voor de kunsten).
- Bestuurslid Platform BK (Beeldende Kunst)
- Auteur *De Kunst van Anders* (6 Voorstellen voor Culturele Innovatie) (eigen beheer, 2023), te bestellen via www.reneesteenbergen.com. Leden van de Kunstenbond krijgen tien procent korting.

Allemaal op kleine speellocaties die ontzettend belangrijk zijn voor de infrastructuur. Kleine stichtingkjes in kerkjes en clubjes. Ik spreek over bijna 600 speellocaties, dat is een ongelofelijke markt. Als je die tuin water geeft en goed verzorgt, staat-ie in no time weer in bloei. Als je je alleen maar met die twee bomen bezighoudt en je verwaarloost de rest, dan wordt het een troosteloze bedoening.

Nu het geld van de steunpakketten op is, komen we zonder subsidiëring in de problemen. Uit oude rapporten blijkt, volgens NRC/Handelsblad, dat elke euro grosso modo zes keer terugkomt in de cultuursector. Dat betekent dat het economisch een goed model is. Cultuurindustrie, creatieve industrie is net zo goed werkgelegenheid en geld, maar door een negatieve connotatie heb-

ben we een stigma van waardeloos, geldverslindend.

We zijn met Ntb/Kunstenbond aan het lobbyen. We weten allemaal dat de trickle down niet werkt, maar volgens het nieuwe Cultuurplan van OCW gaan we gewoon weer hetzelfde doen. Pappen en nathouden. De grote pot met geld is alweer voor negentig procent verdeeld. Natuurlijk moet het naar de Nationale Opera en naar de grote symfonieorkesten, allemaal belangrijk, maar wie heeft bepaald dat wij het belastinggeld van iedereen alleen aanwenden voor klassieke muziek? Dat is een besluit, een waarde-bepaling van een enkeling, en dat is ondemocratisch.

Het NPP is betaald door OCW en musici, opgezet door musici en

heeft nog succes ook. We hebben een enorme injectie gegeven aan de onderlaag. Aan het legioen zpp'ers kon de gewenste norm betaald worden. Maar er is nog veel te winnen, want op mijn 25e verdiende ik ongeveer hetzelfde. Er is dus niet veel veranderd in die veertig jaar. Iedereen is meegegroeid met inflatiecorrecties en indexaties, behalve de cultuursector. Met de afgeschafte artiestenregeling bijvoorbeeld, een eenmalig tijdelijk dienstverband, was je met de afdracht van je sociale premies wel verzekerd. Door de aanstaande verplichte arbeidsongeschiktheidsverzekering en waarschijnlijke btw-verhoging op kaartjes zullen nog meer zpp'ers en bezoekers afhaken.'

Kortom, "Revolutie", zoals Renée betoogt?

'In deze tijd zit iedereen in zijn eigen sociale mediabubbel. Gelukkig beseffen steeds meer mensen dat je alleen maar op kan komen voor jezelf in gezamenlijkheid, te zien aan het stijgende ledenaantal van de Kunstenbond. Dat die revolutie moet komen is duidelijk. Je zou het ook een renaissance kunnen noemen: een soort helder inzicht met een nieuw elan. Revolutie, maar dan met een verbetering eraan gekoppeld. Zo zou het ook kunnen hè?'

Luister ook naar de podcast met Renée Steenberg en Ben van den Dungen, binnenkort op het Kunst&Bondcast-kanaal op Spotify

- ingezonden mededeling -

Nederlands Fluit Genootschap

Vereniging voor fluitisten in Nederland en Vlaanderen

- Voor alle fluitisten: amateurs, studenten en beroepsfluitisten, docerend en uitvoerend
- 4x per jaar tijdschrift FLUIT
- Activiteiten voor fluitisten: Workshops, Masterclasses, Lezingen, Beurzen van fluiten en fluitmuziek
- Ledenkorting op cd's en NFG-activiteiten
- Nieuwe leden ontvangen een gratis NFG-cd

Informatie en aanmelden:
www.nfg-fluit.nl – info@nfg-fluit.nl

Nederlands Fluit Genootschap – Postbus 75830, 1070 AV Amsterdam

WAE WILL MAAS?

De politiek in

Er zijn best veel overeenkomsten tussen boeren en muzikanten: niemand kan leven zonder voedsel of muziek. Beiden zijn meestal ondernemer, en de meesten kunnen niet rondkomen zonder subsidie. Maar boeren krijgen tegenwoordig ook al subsidie als ze stoppen met boeren. Ik heb nog nooit gehoord van een muzikant die subsidie krijgt wanneer hij stopt met muziek maken.

Niet eens zo'n slecht idee. Muzikanten vervuilen ook: vooral met enorme dB's aan kabaal. Althans, laat ik voor mezelf spreken: zo'n ronkende Leslie 147 kan behoorlijk tekeergaan, en is daarmee schadelijk voor de gezondheid en het milieu. Omdat ik geen elektrische auto kan betalen stap ik voor mijn optredens in de tevens ronkende en benzine slurpende stationwagens uit 2006. Dat vervuult ook enorm. Kortom, net als voor boeren geldt voor mij: het zou voor het milieu veel beter zijn wanneer ik stop met muziek maken. Subsidie zal ik daar echter niet voor krijgen lijkt mij. Tenminste...

Wanneer de boeren straks aan de macht komen in dit land, zullen zij naar verwachting vinden dat milieuproblemen niet opgelost kunnen worden met de sluiting van boerenbedrijven. Boer Harms (die van de Dutch Boys, check Spotify) zal wellicht kans maken om benoemd te worden tot de nieuwe staatssecretaris van cultuur. Misschien dat minister-president Van der Plas haar invloed zal aanwenden aan te sturen op massale sluiting van muzikantenpraktijken. Daarmee zal een enorme hoeveelheid CO₂ en fijnstof worden bespaard. Bovendien, als er minder optredens komen op festivals, in theaters, clubs en het mooie informele NPP-circuit, dan hoeven de toeschouwers zich ook minder te verplaatsen, tel uit je winst!

Natuurlijk zullen de muzikanten wel protesteren. Maar kunstenaars in het algemeen en muzikanten in het bijzonder zijn meestal aardige mensen, dus het zal niet zo uit de hand lopen als bij de boerenprotesten. Wij zoeken geen ministers op, en zullen geen snelwegen blokkeren met flightcases. In plaats van vlaggen zetten wij hoogstens onze bladmuziek op zijn kop met alle gevolgen van dien. Of we spelen stiekem niet precies wat er staat, of in het geval van jazzmusici: we spelen een paar keer op een avond alleen maar drieklanken. Nee, hoogstens komt er een ludiek concert op het Malieveld, met Frans Bauer die weer eens zijn Rammstein-imitatie doet. En misschien wordt er een orkest samengesteld bestaande uit allerlei lagen van de bevolking waarbij diversiteit en inclusie de enige criteria zijn waar de creatief leider op heeft geselecteerd. En dan spelen ze iets heel moderns dat voor de normale mens sowieso al niet aan te horen is.

En wanneer die algemene muzikale bedrijfssluiting toch een te pittige klus wordt voor Boer Harms, dan halen we Halbe weer eens van de boerenstal. Is hij al lid van de BBB? Alle gekheid op een stokje, misschien wordt het tijd voor een politieke tegenhanger van de BBB. Een muzikantenpartij! De E majeur! Makkelijk te pakken op gitaar, op de piano zijn zwarte en witte toetsen redelijk in balans met elkaar. Alleen voor de meeste blazers is het even aanpopen. En misschien kom ik dan wel in de Tweede Kamer!

Will Maas is muzikant, componist, docent en voorzitter van Kunstenbonds vakgroep Muziek/Ntb en VCTN

